

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 206 «Садово-паркове господарство»

Допускається до захисту
Зав. кафедри садово-паркового
господарства

«_____» _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**РІД *CLEMATIS* L.: ТАКСОНОМІЧНИЙ СКЛАД,
БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОЕКТНІ
ПРОПОЗИЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ В ОЗЕЛЕНЕННІ
М. БІЛА ЦЕРКВА**

Виконала Кучеренко Альона Миколаївна
прізвище, ім'я, по батькові, підпис

Керівник доцент Н.М. Крупа
вчене звання, прізвище, ініціали підпис

Рецензент _____
вчене звання, прізвище, ініціали підпис

Я, Кучеренко А.М., засвічую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква

2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЛЮЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет Агробіотехнологічний
Спеціальність 206 Садово-паркове господарство

Затверджую
Гарант ОП 206 «Садово-паркове
господарство»
доцент _____ Крупа Н.М.
_____ 20__ р.

Кучеренко Альона Миколаївна

прізвище, ім'я та по батькові

Тема: Рід *Clematis* L.: таксономічний склад, біоекологічні особливості та проектні пропозиції використання в озелененні м. Біла Церква

Затверджено наказом ректора № _____ від _____

Термін здачі студентом готової кваліфікаційної роботи в деканат: до «__» _____ 20__ р.

Перелік питань, що розробляються в роботі: проаналізовано таксономічну структуру, біолого-екологічні особливості, інтродукцію представників роду *Clematis* L. Проведено аналіз географічного поширення і перспективи використання видів роду *Clematis* L. Досліджено ґрунтово-кліматичні умови м. Біла Церква, особливості росту, розвитку, квітування і плодоношення видів роду *Clematis* L.

Вихідні дані: літературні джерела, фізико-географічна характеристика м. Біла Церква.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Дата виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	01.09.2024 - 01.09.2025 р.	виконано
Методична частина	лютий 2025 р.	виконано
Дослідницька частина	квітень-вересень 2025 р.	виконано
Оформлення роботи	квітень-вересень 2025 р.	виконано
Перевірка на плагіат	I декада листопада 2025 р.	виконано
Подання на рецензування	II декада листопада 2025 р.	виконано
Попередній розгляд на кафедрі	до 05.12.2025 р.	виконано

Керівник кваліфікаційної роботи _____

підпис

доцент Крупа Н.М.

вчене звання, прізвище, ініціали

Здобувач _____

підпис

Кучеренко А.М.

прізвище, ініціали

Дата отримання завдання «__» _____ 20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. СИСТЕМАТИЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ, АРЕАЛИ ТА ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТИВУВАННЯ РОСЛИН РОДУ *CLEMATIS* L.

1.1. Систематичне положення та морфологічні особливості представників роду *Clematis* L.

1.2. Природне поширення та культивування ломиносів

РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ, МЕТОДИКА ТА УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Об'єкт, предмет та методика проведення дослідження

2.2. Фізико-географічна характеристика району досліджень.....

2.2.1. Природно-кліматичні умови.....

2.2.2. Ґрунти

2.2.3. Екологічні умови району

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ АСОРТИМЕНТУ ЛОМИНОСІВ ТА ЇХ БІОЕКОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ

3.1. Еколого-біологічні особливості видів роду *Clematis* L.....

3.2. Сезонний розвиток, декоративність та особливості вегетативного розмноження ломиносів

РОЗДІЛ 4. ВИКОРИСТАННЯ ЛІАН В ОЗЕЛЕНЕНІ МІСТА БІЛА ЦЕРКВА.....

ВИСНОВКИ.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....

АНОТАЦІЯ

Кучеренко А.М. Рід *Clematis* L.: таксономічний склад, біоекологічні особливості та проектні пропозиції використання в озелененні м. Біла Церква

Досліджено біоекологічні особливості, систематичну і таксономічну структуру видів роду *Clematis* L. та перспективи використання видів роду в озелененні.

Використано маршрутні, дендрохронологічні, інтродукційні, лабораторні і аналітичні методи.

Встановлено систематичне положення видів роду *Clematis* L., історію їх інтродукції, селекції, природне поширення, культивування та використання в озелененні на прикладі м. Біла Церква. Досліджено ґрунтово-кліматичні умови м. Біла Церква, особливості росту, розвитку, квітування представників роду *Clematis* L.. З'ясовано особливості вегетативного способу розмноження методом укорінення нездерев'янілих живців. Зроблено висновок, щодо перспектив використання видів і сортів роду в озелененні.

Кваліфікаційна робота магістра містить 62 сторінок, 8 таблиць, 20 рисунків, список використаних джерел із 33 найменувань.

Ключові слова: ломиніс, вид, сорт, асортимент, ріст, розвиток, декоративність, вертикальне озеленення.

ANNOTATION

Kucherenko Alyona. The genus Clematis L.: taxonomic composition, bioecological features and project proposals for use in landscaping the city of Bila Tserkva

The bioecological features, systematic and taxonomic structure of species of the genus *Clematis* L. and the prospects of using species of the genus in gardening were studied.

Itinerary, dendrochronological, introductory, laboratory and analytical methods were used.

The systematic position of the species of the genus *Clematis* L. has been established the history of their introduction, selection, natural distribution, cultivation and use in landscaping on the example of the city of Bila Tserkva. The soil and climatic conditions of the city of Bila Tserkva, the peculiarities of growth, development, flowering of members of the genus *Clematis* L., their winter and drought resistance were studied. The peculiarities of the vegetative method of reproduction by the method of rooting non-woody cuttings have been clarified. A conclusion was made regarding the prospects of using species and varieties of the genus in landscaping.

The master's thesis contains 62 pages, 8 tables, 20 figures, a list of used sources with 33 names.

Key words: lominis, species, variety, assortment, growth, development, decorativeness, vertical landscaping.

ВИСНОВКИ

1. Види роду *Clematis* L. різняться за морфологічними особливостями, ритмами сезонного розвитку. Різноманітність життєвих форм ломиносів є одним із факторів, що сприяли їх поширенню у 28 флористичних областях Землі на всіх континентах, окрім Антарктиди. Робота з інтродукції та селекції ломиносів в Україні почалася з другої половини ХХ ст. в ботанічних садах Києва, Дніпропетровська, Донецька, Львова, Ужгорода.
2. Асортимент ломиносів у ботанічних садах м. Києва налічує 15 видів і 15 культиварів роду *Clematis* L.. Найпоширенішими серед них є *Clematis vitalba*, *Clematis viticella* та *Clematis virginiana*.
3. Біоекологічні особливості клематисів свідчать про їх пластичність та здатність адаптуватися до різних умов зростання, що робить їх цінним матеріалом для ландшафтного дизайну. Висока декоративність, тривале цвітіння, різноманітність забарвлень та форм квіток, а також можливість використання в різних типах композицій забезпечують клематисам провідне місце серед декоративних ліан
4. Ломиноси розмножують генеративно та вегетативно. Для виробництва садивного матеріалу сортів найчастіше застосовують спосіб зеленого живцювання.
5. Ґрунтово-кліматичні умови Білоцерківського району сприятливі для зростання чагарникових ліан, зокрема видів роду *Clematis* L.
6. У державному дендрологічному парку «Олександрія» НАН України, зростає 5 видів роду *Clematis* L., серед яких ломиніс виноградолистий (*Clematis vitalba* L.), ломиніс Жакмана (*Clematis jackmanii* T. Moore), ломиніс фіолетовий (*Clematis viticella* L.), ломиніс тангутський (*Clematis*

tangutica (Maxim.) Korsh.), ломиніс манджурський (*Clematis mandschurica* Rupr.).

7. Представники роду *Clematis* L. є живим матеріалом за допомогою якого можна задекорувати стіни будинків, паркани, альтанки, або ж помістити на спеціально влаштованих опорах. Ліани у міських насадженнях м. Біла Церква представлені 14 порядками, 15 родинами, 16 родами, 19 видами і однією формою і належать до відділу Покритонасінних (Magnoliophyta), класу Дводольні (Magnoliopsida).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активізація біологічних процесів у ґрунті під клематисами як основа підвищення його родючості / [Н. Б. Еланська, Н. Г. Вахновська, І. П. Харитонова, О. П. Юнашева] // Інтродукція рослин. – 2012. – № 2. – С. 75–79.
2. Багацька О. М. Оцінка декоративності інтродукованих видів дерев'янистих ліан у м. Києві / О. М. Багацька // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Лісівництво та декоративне садівництво. 2011. Вип. 229 (3). С. 275–279.
3. Багацька О. М. Особливості росту і розвитку інтродукованих видів дерев'янистих ліан та перспективи їх використання в озелененні м. Києва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 06.03.01 «Лісові культури та фітомеліорація» / О. М. Багацька К., 2008. 24 с.
4. Булгаченко Н.В. Інтродукція та особливості використання в зеленому будівництві видів роду *Clematis* L. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція здобувачів вищої освіти та молодих учених «Інновації у садово-парковому господарстві України» 1 листопада 2023 року.
5. Вахновська Н. Г. Рекомендації з розмноження, вирощування та використання великоквіткових клематисів у м. Київ / Н. Г. Вахновська. К. : Фітосоціоцентр, 2007. 52 с.
6. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Ломиніс [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Ломиніс>.
7. Геоботаніка: тлумачний словник / [Б. Є. Якубенко, С. Ю. Попович, І. П. Григорюк, М. Д. Мельничук]. К. : Фітосоціоцентр, 2011. 420 с.
8. Генеральний план м. Біла Церква Київської області. Управління містобудування та архітектури Білоцерківської міської ради Київської області /ДП «НДП Містобудування» Міністерства регіонального розвитку,

будівництва та житлово-комунального господарства України. К.: ДП «НДПІ Містобудування», 2016. 50 с.

9. Гродзінський М. К. Матеріали до флори Білоцерківщини / М. К. Гродзінський // Записки Білоцер. с/г. політехнікуму. 1929. Вип. 1. С. 9-22.

10. Гродзінський М. К. Природня рослинність Білоцерківщини / М. К. Гродзінський // Рослинність Білоцерківщини. Біла Церква, 1928. Вип. IV. С. 5-33.

11. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева та кущі. Покритонасінні. Частина I. Довідник / [М. А. Кохно, Л. І. Пархоменко, А. У. Зарубенко та ін.] К. : Фітосоціоцентр, 2002. 448 с.

12. Дойко Н. М. Біологічні основи інтродукції витких деревних рослин у Правобережному Лісостепу України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук : спец. 03.00.05 «Ботаніка» / Н. М. Дойко. К., 2005. 20 с.

13. Донюшкіна О. А. Клематиси / О. А. Донюшкіна // Квіти України. Спецвипуск. 1999. 72 с.

14. Екофлора України.Т.1 / [Я. П. Дідух, П.Г. Плюта, В. В. Протопопова та ін.]. – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 284 с.

15. Екофлора України. Т. 2 / [Я. П. Дідух, Р. І. Бурда, С. М. Зиман та ін.]. – К. : Фітосоціоцентр, 2004. – 480 с.

16. Епідерма листків дрібноквіткових представників роду *Clematis* L. / [І. Б. Ковалишин, А. Ф. Ліханов, А. П. Пінчук, Н. Г. Вахновська]. // Лісове і садово-паркове господарство. – 2016. – № 9. – Режим доступу до журналу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/licgoc_2016_9_6

17. Застосування методів культури клітин і тканин в умовах *in vitro* для розмноження дрібноквіткових ломиносів (рід *Clematis* L.) / [Коломієць Ю. В., Пінчук А. П., Ковалишин І. Б., Вахновська Н. Г.] // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування

України. Серія: Лісівництво та декоративне садівництво. – 2015. – Вип. 219. – С. 150–157.

18. Ковалишин І. Б. Декоративність дрібноквіткових ломиносів (рід *Clematis* L.) / І. Б. Ковалишин // Актуальні проблеми ботаніки та екології: Міжнародна конференція молодих вчених, м. Херсон, 29 червня – 3 липня 2016 року: тези доповіді. Херсон, 2016. С. 56.

19. Ковалишин І. Б. Ломиноси: історія культури та перспективність використання / І. Б. Ковалишин, А. П. Пінчук // Селекційно-генетична наука та освіта: Міжнародна наукова конференція, м. Умань, 16–18 березня 2016 року: тези доповіді. Умань, 2016. С. 115–119.

20. Ковалишин І. Б. Особливості калюсогенезу дрібноквіткових ломиносів (рід *Clematis* L.) / І. Б. Ковалишин, Ю. В. Коломієць // Біологія: від молекули до біосфери: X Міжнародна конференція молодих учених, м. Харків, 2–4 грудня 2015 року: тези доповіді. Х., 2015. С. 127.

21. Ковалишин І. Б. Особливості мікроклонального розмноження представників роду *Clematis* L. / І. Б. Ковалишин // Біоресурси лісових та урбанізованих екосистем: відтворення, збереження та раціональне використання: Міжнародна науково-практична конференції, м. Київ, 23–24 квітня 2015 року: тези доповіді. К., 2015. С. 96–97.

22. Ковалишин І. Б. Отримання асептичної культури дрібноквіткових ломиносів / І. Б. Ковалишин // Виклики XXI століття та їхнє вирішення у лісовому комплексі й довкіллі: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 7–9 жовтня 2015 року: тези доповіді. К., 2015. С. 136–137.

23. Ковалишин І. Б. Оцінка декоративності та перспективності дрібноквіткових ломиносів в озелененні міст / І. Б. Ковалишин // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Лісівництво та декоративне садівництво. 2015. Вип. 216 (1). С. 184–190.

24. Ковалишин І. Б. Продиховий апарат листків дрібноквіткових представників роду *Clematis* L. / І. Б. Ковалишин // Актуальні проблеми ботаніки та екології: Міжнародна конференція молодих вчених, м. Полтава, 15–20 вересня 2015 року: тези доповіді. Полтава, 2015. С. 111.

25. Ковалишин І. Б. Сезонний розвиток представників роду *Clematis* L. в умовах Києва / І. Б. Ковалишин, А. П. Пінчук, Н. Г. Вахновська // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2016. Вип. 26.4. С. 87–91.

26. Ковалишин І. Б. Укорінюваність зелених живців дрібноквіткових ломиносів (*Clematis* L.) / І. Б. Ковалишин, А. П. Пінчук, Н. Г. Вахновська // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Лісівництво та декоративне садівництво. 2015. Вип. 229. С. 147–153.

27. Коломієць Ю. В. Особливості введення дрібноквіткової ломиноси (*Clematis* L.) у культуру *in vitro* / Ю. В. Коломієць, І. Б. Ковалишин, А. П. Пінчук // Актуальні проблеми наук про життя та природокористування: III Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених, м. Київ, 28–31 жовтня 2015 року: тези доповіді. К., 2015. С. 304–306.

28. Кучеренко А.М., Крупа Н. М. Таксономічний склад, біоекологічні особливості представників роду *Clematis* L. та їх використання в озелененні. Інновації у садово-парковому господарстві України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (Біла Церква, 22 жовтня 2025 р.). Біла Церква: БНАУ, 2025. 15-19 с.

29. Ломиноси у зелених насадженнях Києва / [І. Б. Ковалишин, А. П. Пінчук, В. М. Маурер, Н. Г. Вахновська] // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Лісівництво та декоративне садівництво. 2013. Вип. 187(3). С. 30–38.

30. Пушкар В. В. Порайонний асортимент дерев і кущів України /

В. В. Пушкар, С. І. Кузнецов, Ф. М. Левон. К. : Держбуд України, 1998. 187 с.

32. Слюсар С. І. Типи декоративності для комплексної декоративної оцінки деревних рослин / С. І. Слюсар // Конференція науково-педагогічних працівників, наукових співробітників і аспірантів та 63-ої студентської наукової конференції. К. : НУБіП України, 2009. С. 162-163.

33. Хороших О. Г. Шкала комплексної оцінки декоративних ознак деревних рослин / О. Г. Хороших, О. В. Хороших // Наук. вісник. Дослідження, охорона та збагачення біорізноманіття: зб. наук.-техн. праць УкрДЛТУ. 1999. 300 с.